

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Antonii Mariae Gratiani A Burgo S. Sepulchri Episcopi Amerini De Vita Joannis Francisci Commendoni Cardinalis Libri Quatuor

Graziani, Antonio Maria

Parisiis, 1669

Cap. IV. Secunda legatio ejus ad Caesarem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9616

Secunda legatio ejus ad Cæsarem.

CAPUT IV.

MAXIMILIANUS Cæsar, five animum
 Lutheranæ superstitionis labe infectus, eam
 sectam occultis studiis fovebat, five spe ingen-
 tis pecuniæ, quam ei Austriae populi, usurpato an-
 tea exemplo mercandi pretio à Regibus, quam
 mox Reges in ipsos exercerent, licentiam, polli-
 cebantur, tribuere iis jus ex ritu Augustanæ formulæ
 sacrorum ceremonias colendi statuerat. Inceptis
 » impiis titulum honestum prætendebat: Lacera-
 » ri opinionibus rem Christianam, dirisque reli-
 » gionibus convelli, infirmarique prisca pietatis
 » fidem, eoque impunitatis ventum, vt novis er-
 » roribus nullus finis, aut modus fieret, & præstare,
 » datâ vnius veniâ, cæteros submovere vi Regum,
 ac prohibere, quam omnibus simul premi. Hæc
 ubi nunciata sunt Pio, advocat Senatam, &
 quanta res moveretur edoctis Patribus, flectit ad
 Commendonum laudes, vnumque maximis Rei-
 publicæ negotiis fide, industriâ, vsu parem edisse-
 rens, omnium consensu Legatum deligit, ac primo
 quoque tempore transire in Germaniam, & perge-
 re ad Cæsarem jubet, & se pestilentibus consiliis
 objicere, misso celebri tabellario, qui hæc ad eum
 perferret. Commendonus æstatem apud Veronam
 egerat, & instante jam autumno, ex consuetu-

*vi legum**celeri*

dine reditum in Urbem parabat, cum ei Senatus consultum, & mandata Pontificis redduntur. Paucos dies adsciscendis comitibus, instruendoque itineri absumpsit; inde accepta de manu Augustini Valerii Episcopi Veronensis argentea cruce, quod est legationis insigne, Veronam proficiscitur. Eadem die ad Volarmiam duodecimo à Verona lapide festinus à Cæsare Nuncius cum literis occurrit, quibus magnopere petebat ab eo Cæsar, ne longius progredere: missurum se ad Pontificem Maximum, qui ostenderet, quam non opportunum Reipublicæ hoc tempore Cardinalem Legatum ad se mitti: tantisper opperiretur, dum de eo, quæ Pontificis voluntas esset, cognosceret. Erant qui gerendum Cæsari morem, mandatūque Pii Veronæ expectandum censerent: sed Commendonus negavit sibi mutare quidquam de Pontificis iussis ad alterius, quam Pontificis ipsius nutum licere, ac misso protinus Romam, qui à Pio sciscitaretur, quid se facere iuberet, ipse viam perrexit, moderans iter, ut qui missus esset, ad Oenipontem se assequeretur: oppidum in Rheticis Alpibus quadridui iter à Tridento, Italiæque finibus dissitum; ita se mandatum munus non deserturum, & Pontificis nihilominus integram de se deliberationem fore. Oeniponti apud Ferdinandum Cæsaris fratrem esse Archiepiscopum Salisburgensem, & Albertum Ducem Bavariæ audierat; cum iis interea collocuturum, acturūque maximè cum Alberto,

cujus auctoritatem non nihil revereri Cæsar credebatur, ut eum ab inceptis Germaniæ pestem allaturis revocare conaretur. Et dedere quidem illi ex Commendoni voluntate graves ad Maximilianum litteras, & Albertus id quoque incusavit, quod Commendonus questus apud se fuerat, adeo præposteris vivi moribus, ut commodius plerique, ac melius conflari religiones à quovis machinatore putent, quàm ex Pontificis Maximi auctoritate constitui, qui sacrorum custos, interpretisque ab ipso Deo hominibus sit datus; & Turcarum, & Barbarorum Oratores accipi cum honore, Româ venientes Legatos, amplissimæ viros dignitatis gravatè, & repugnanter admitti. Sed Pius interea, cum pariter Commendoni & firmum adversus gratiam animum, consiliûmque non parendi Cæsaris litteris, neque iter inceptum intermittendi, & in se constans, atque immotum obsequium multis verbis palàm extulisset, factumque id maximè ad voluntatem suam ostendisset, ire porrò eum, & exequi jussum imperavit. Qui inde statim profectus, navigiis ad Halam conscensis Oeno flumine, Danubióque devectus, octavo die Viennam appulit, omnibus, quâ transfiret, perditam spem, & frustra fore quemvis conatum denunciantibus, progressum esse Maximilianum, unde receptus ad pœnitentiam non esset; siquidem pactione pecuniæ, & promissis devinctâ fide nihil sibi integri fecisset. » Postridie aditus Cæsar, qui prior non ideo optasse

se

se ait, ne Cardinalis Legatus ad se hoc tempo-
 re veniret, quòd eam legationem abnueret,
 quam ipse sibi honorificam fateretur; sed ne ea
 in tanto Belgarum tumultu, motúque animo-
 rum, quibus immixti plerique Germaniæ populi
 essent, incommodam aliquam suspensionem affer-
 ret, veritum: id quando Pontifici Maximo non
 probasset, latari advenisse eum, apud quem ra-
 tionem consilii sui exponeret, quo adductus Au-
 strios in sacrorum ceremoniis Augustanæ formulæ
 ritu, atque jure vti passurus esset. Visum id sibi,
 ut in malis salubre imminentium remedium,
 quod pridem illæ sibi Provinciæ vsurpassent juris,
 ac licentiæ vivendi, opinandi, statuendi ex cu-
 jusque arbitrio de fide, & cultu sacrorum, id
 eas permissu suo certis obstrictum legibus habe-
 re, quæis ingruentibus quotidie novis errorum
 monstris aditus aliquando obstrueretur. Etenim
 tantâ tam turbulentorum errorum, ac sectarum
 multitudine elevari omnem auctoritatem religio-
 nis, omniâque divinarum rerum jura perverti.
 Delectam ex cunctis à se Lutheranæ familiæ ra-
 tionem, quòd ea minùs à Catholica pietate,
 propiùsque à vero abesse videretur: additurum ri-
 tus, cultúmque, & formam ceremoniarum sum-
 ptam maximè à nobis: sic finem impiæ libidini
 novas in singulos dies opiniones comminiscen-
 di, dispergendique impositurum; & faciliùs ad
 sanctitatem revocatum iri, si, ne longiùs à no-
 stro more recederent, provisum foret: quippe

Sanitatem

» depulsis aliis pestilentibus , ac mortiferis morbis ,
» expeditam vnus haud vehementissimi curatio-
» nem futuram. Nec se tamen ad id consilium, ni-
» si necessitate descendisse , quòd neque quam in-
» iret , aliam remedii viam inuenisset , neque infinita
» illa licentia tolerari, ac sustineri diutiùs jam posset.
» Versari enim se assiduè in metu , ac periculo gra-
» vis alicujus seditionis , quæ inde haud dubiè im-
» penderet ; nec novum id à se incipi , antè à Ca-
» rolo patruo , & Ferdinando patre , optimis Impe-
» ratoribus , ac Romanæ Ecclesiæ , & Catholicæ fi-
» dei reverentissimis factum ; nec verò , quòd po-
» pulis illis semel concessum adimi non posset , id
» quemquam arbitrari esse , qui satius non duce-
» ret adstrictum legibus , modòque , ac specie ali-
» quâ religionis adhibitâ eos habere , quàm per
» summam impunitatem polluere , inquinare , com-
» mutare , confundere quotidie omnia , & Provin-
» ciam Austriæ portentorum omnium , ac scelerum
» sedem , & receptaculum fieri , tantàmque mate-
» riam discordiarum , tantum intestini belli semen
» inclusum sinu fovere. Postremò testari Deum ,
» non aliud sibi propositum , quàm vt à suorum men-
» tibus superstitione depelleretur , omnesque ad pri-
» scam avitæ pietatis , & Romanæ Ecclesiæ fidem
» redirent. Hæc ferè Cæsar. Commendonus id qui-
» dem laudare , quòd reducendos ad fidem Roma-
» næ Ecclesiæ popularium animos , mentesque per-
» versis erroribus exolvendas suscepisset , idque
» propositum consilium ab se initium haberet , mo-

dò ne falsis remediis , contrariisq̄ue insisteret ,
 quæ augerent , & foverent , non tollerent , aut
 levarent morbum. Cælestium fidem nullam nisi
 incorruptam , perfectamque esse , & pietatis ratio-
 nem cultu , & sanctitate constare , vt religioni re-
 medium non aliter afferatur , quàm eam intemera-
 tam in sua integritate , nitoreque habendo ; aut si
 quid alieni moris , opinionisq̄ue irrepsit , purgan-
 do , abolendoque putare ejus sit , qui nequaquam
 res suâ vi , ac pondere metiatur. Dei certè jussis
 violandis , ac multitudinis semper imperitæ , & vbi
 legum venerationem excussit , & à vero , rectoque
 deflexit , pessimo cuique parentis cupidinibus ob-
 sequendo , nihil aliud , quàm affinem te culpæ fe-
 ras , & sceleri eorum , furoriquè alimenta subji-
 cias ; cujus rei non esse longè petenda exempla :
 quid enim hoc malum parvis ortum initiis aluif-
 se , & ex tam parvo , & vix animadvertendo igne
 tantum , ac tam latè fufum incendium fecisse ,
 nisi quòd primò neglectum , deinde cùm occur-
 sum , atque obviam itum oportuit , præbita ma-
 teria est ab iis , qui populorum desideria indul-
 gentiâ lenienda , captandaque esse putaverunt ?
 Carolum , & Ferdinandum cum iis ipsis Luthe-
 ranis de eadem Augustana formula certis pactio-
 nibus concordiæ causâ transegisse spe , vt credibi-
 le est , & ipsi ferebant , cohibendi , sistendique
 flagrantium impetum , & quotidie nascentium
 novarum sectarum contagionem avertendi : sed
 eventu tristi , & calamitoso ; quippe cùm omnes

» omnium disciplinarum , atque opinionum sectæ
 » in Augustanæ formulæ nomine , atque auctorita-
 » te facilè delitescerent , cuncta ex eo depravata
 » brevè , vt nulla gens totius Germaniæ integra, nul-
 » lius diligentia prohiberi , ne illa passim grassare-
 » tur pestis , potuerit. Atque hæc quidem sic fieri,
 » divino numine consilia nostra humanis imbuta
 » cupiditatibus in pœnam nobis , remedia in per-
 » niciem vertente. Neque hos ipsos Imperatores
 » tamen cum iis pactioem vllam fecisse , qui pro-
 » priæ ditioni eorum subjicerentur , sed cum va-
 » lentissimis Regulis , populisque , quorum consen-
 » tientium vim , atque arma etiam timuisse non ex
 » vano videri poterat. At ejus quid simile habere
 » consilium , qui Austriis , vni non ^{maximæ} minimæ Ger-
 » manicæ genti , & ejus privatim imperio subjectæ
 » id vltro obtulerit? At enim exclusâ multiplicium
 » sectarum multitudine , faciliùs sub vnam Augusta-
 » næ formulæ disciplinam coacti ad fidem inde Ca-
 » tholicæ pietatis redigentur. Jam primùm om-
 » nium ab illa regula divinitus nobis tradita non
 » esse discedendum , quâ præcipitur , ne quid ma-
 » li quorumvis bonorum spe faciamus ; quam le-
 » gem cum ad omnia pertinere , tum maximè re-
 » ligionem , & res sacras complecti , quæ cælesti
 » vi , non humanâ sapientiâ continentur : deinde
 » quod semel inutile foret , atque adeò exitu fœ-
 » dum , & perniciosum in aliis expertus sit , cur id
 » iterum in se , suisque periclitari velit? Verùm mit-
 » tenda exempla , vbi efficacior ratio adsit. Qui ,

inquit, hoc juris, ac licentiæ à te expetunt, si
 omnes Lutherani sunt, & placita Augustanæ for-
 mulæ vltro complectantur, quid permissione istâ,
 & sanctione est opus ad eos in illam sententiam
 adducendos, aut cæterarum prohibenda, pellen-
 dâque hæresum inventa, quæ nulla sunt? Sin, quod
 ais, animos diversæ, & aliis aliæ tetriores sectæ
 perturbant, distrahúntque, tum tibi ea consul-
 tatio prima occurrit, jubenti-ne sacrorum leges
 dicto audientes futuri sint, aut, si imperium de-
 trectent, suppetant- ne ad cogendum vires; nam
 si tantùm vel nervorum tibi, vel auctoritatis
 apud eos est, vt quò velis flectere, aut repugnan-
 tes vi subigere possis, haud dubium, quin tibi
 ex illis intestabilium opinionum, atque errorum
 tenebris eruti, ad veritatis lucem, id est, Catho-
 licæ Ecclesiæ revocandi sint. Verùm si illi con-
 tumaciores sint, quàm vt parere tibi velint, &
 plures, quàm vt tutum adhibere vim videatur;
 tum ne sub vnus quidem Augustanæ formulæ jus
 redigere eos possis. Neque enim illi minùs a-
 cerbè inter se, quàm nobiscum dissident. An
 Calvinianos, confidentissimum, ac povicax ge-
 nus, qui nunc maximè obsolescente in dies Lu-
 theri auctoritate florent, tuméntque, adduces, vt
 alterius cuiusvis placita suis præferant? aut eos no-
 bis credis infestiores, quàm Lutheranis ipsis, aliis-
 que ab eorum ratione discrepantibus esse? Idem
 de Trinitariis, idem de reliquis licet iudicare.
 Sed esto, concedant omnes, consentiántque Lu-

»thero, quod nemo speret, qui hæreticorum inge-
 »nia norit, & Augustanæ formulæ nomine cenferi
 »velit: quem tu ex eo capias fructum? Ut quid
 »ægro, & pluribus morbis graviter affecto ad salu-
 »tem profuerit alios depulisse morbos, si remediis
 »eorum gliscens reliqui vnus mortifera vis perin-
 »de laborantem extinguat? Quemadmodum pro-
 »fundo in pelago pereuntem si extrahas quidem
 »ad summum, sed mergi tamen, atque obrui aquis
 »finas, nihilo magis vitæ ejus subvenias, quàm si
 »absorberi voraginibus, fluctibusque patiare. Si tui
 »hæretici, expertesque Christianæ pietatis sunt, ex
 »Ecclesiæ navi (quâ vnâ qui vehuntur, salutis tene-
 »re cursum, atque intrare portum queunt) aut ex-
 »ciderunt, aut se ejecerunt, nec magni refert,
 »cujus sectæ vndis involuantur, submerganturque.
 »Nec tu aliter saluti eorum consulas, quàm si er-
 »rorum æstibus ereptos in navim receperis; nam
 »eos cælesti irâ in ultionem sceleris summis de re-
 »bus discrepantes in concordiam, quæ non veri-
 »tate nitatur, cogere nec vnquam assequare, nec
 »tibi fas esse arbitreris. Quod enim manifestius vl-
 »lum Dei numen, quàm à quo immissus in istos
 »hic est dissidii furor, vt propriis odiis, senten-
 »tiisque inter se digladiantur, & conspirati adver-
 »sum nos de eo ipsi minimè conveniant, quo nos
 »oppugnare contendunt? Æternam hanc hæreti-
 »corum dissensionem Ecclesiæ pacem Augustinus
 »summus sapientiæ atque sanctitatis auctor appel-
 »lavit: & nos reducere eos in gratiam, concor-

diámque conemur, & Dei voluntatem, cujus illi
vi, atque irâ agitantur, venire contra non vere-
mur, & animis, rebúsque pugnantes, ipsi con-
sentientium speciem induendo, vltro confirme-
mus, & veluti armemus adversùs nos, Ecclesiám-
que, à qua desciverunt, quam vnâ impugnant,
in quam omnes omnium eorum impetus ferun-
tur? Quid ergo si à te, tuóque imperio defecif-
sent hi populi, & alii vi, atque ferro, alii aliâ viâ,
omnes pariter te oppugnarent, tuæque vitæ, ac
dominationi insidiatum irent? Utrum tandem iis
discordantibus inter se, nullo certo duce, cui pa-
rerent, nullo signo, ad quod coirent, eóque minùs
tibi validè incumbentibus, vltro impietatis du-
cem, ac signiferum præbiturus ipse esses, an con-
scindi, collidíque, & confici suâ ipsos discordiâ
passurus? Tu verò etiam sponte consentientes vt
arte, atque consilio disjungeres, dissociarésque,
curam, operámque intenderes, nec quiescere pos-
ses, donec amoris seditionum auctoribus, multi-
tudinem sub leges redigeres; adeò nostra nos ma-
gis movent, & acres nostri vltiores; quæ in Deum
parrantur, lentè, negligentérque accipimus. Pa-
tere, quæso Cæsar, me salutis tuæ imprimis, & tot
circà gentium causâ nihil reticere eorum, quæ
palàm homines loquuntur, & apertè, ac liberè
apud ipsum te omnia effari. Ipsi hæretici hoc jus,
hanc licentiam ex lege, atque ritu Augustanæ
formulæ vivendi pretio emptam se habere, pró-
que ea vigesies centies mille aureorum nummûm

» in tres proximos annos dare tibi pactos esse, ita
» non obscure ferunt, vt etiam, quâ sunt insolentia,
» tiâ, tanquam exprobrantes jactent; nec te tuâ
» voluntate aut consilio, sed hujus tam grandis pecunia
» spe captum, illectumque esse, auctores hujus
» corruptelæ, & accusatores produnt: necdum
» vlla firmata privilegio tua promissa habent, &
» hos illusores, & criminatores dignitatis tuæ modestè
» quicquam, aut obedienter acturos, & ab
» insita arrogantia, atque contumacia discessuros
» speras? Hos vt concilies tam perniciosi exempli
» rem induces? cujus vel solam famam quantum
» animorum motum in finitimis Germaniæ populis
» fecisse, facturamque in omnibus putas? quantum
» cupidis irritamentum, quantam bonis desperationem
» allaturam, vt non corruptæ modò, & aliquâ ejus
» mali contagione affectæ nationes accendi, irritarique,
» sed integræ quoque, atque intactæ ad cupiditatem
» novarum rerum conciri, & sollicitari vno hoc facto
» posse videantur? Quid quod non solum non opportunum
» huic malo, adeoque contrarium, atque exitiosum
» remedium in te est; sed hujusmodi, quod alterius
» propè gravioris facinoris culpam sustineat, usurpationem
» muneris, atque juris alieni? Neque enim, Cæsar, tibi,
» aut vlli Regum hæc data potestas est ordinandi,
» disponendique, aut omnino attingendi res sacras,
» quarum jus, atque arbitrium, quantum capere mortalitas
» potest, vnum penes esse Pontificem Maximum Deus iussit:

sit : aliorum nullæ , nisi parendi sunt partes , & “
 tuæ præterea , Regumque cæterorum tuendi , de- “
 fendendique . Id nos non divinis modò litteris , “
 monitisque docti sumus ; sed magnis , & quæ ter- “
 rere omnes debeant exemplis , à Deo est affirma- “
 tum . Proditum memoriæ est in sacris libris , cum “
 plaustro veheretur Arca Dei , & inquietatione “
 boùm , qui trahebant , decussa pænè concide- “
 ret , Ozam vnum è rectoribus currûs , quò casum “
 ejus averteret , manum Arcæ admovisse . Idque “
 crimen , quia ille Sacerdos , & Levita non erat , “
 & alieni muneris officium invaserat , visum est à “
 Deo dignum , quod ille statim morte lueret : adeò “
 divinas res non egentes humanæ opis , nec attre- “
 ctandas prophanis manibus , consiliisque esse te- “
 statum , sancitumque apud posteros Deus voluit . “
 Magnum hoc , & triste abstinendi se contactu sa- “
 crarum rerum , ac vitandæ cælestis iræ documen- “
 tum ; sed haud minùs severum illud , & propriè “
 ad Reges pertinens . Sublatus ex humili loco ad “
 Regni fastigium à Deo fuerat Saül , ita partitis in- “
 ter ipsum , & Samuelem muneribus , vt huic re- “
 ligionis , & sacrorum jura , illi Imperium , & belli , “
 & pacis jus essent : imminente cum innumerabili- “
 bus copiis Philistæo hoste , indictum populis solen- “
 ne sacrificium , sacrificiique dies dictus fuerat , “
 quo divino propitiando Numini certæ hostiæ , vt “
 tum mos , immolarentur ; neque enim religiosa “
 gens sumptura aliter arma , & prælium initura e- “
 rat , nisi antè placato patriâ ceremoniâ Deo . Con- “

„ venerat juxtà omnium multitudo, quæ cùm diu
 „ expectasset, nec Samuel ad constitutum adesset,
 „ dilabi porrò domum, atque omnes abire cœpe-
 „ rant. Tum Saül ne tanto instante ab hoste peri-
 „ culo, à suis desereretur, rem divinam ipse pere-
 „ git, paratásque victimas aris admovit, & sacri-
 „ ficavit. Id ob piaculum, electo paulò antea ad
 „ Regnum, clarísque victoriis nobilitato, per eum-
 „ dem Samuelem denunciari illico jussit Deus, Re-
 „ gnum se illi, liberísque ejus adempturum, aliám-
 „ que in domum translaturum: nec multò pòst vi-
 „ ctus prælio, occisúsque, excidio domûs suæ cæle-
 „ stibus minis fidem affirmavit. Regnum ad Da-
 „ vid æmulum ejus est delatum, quem ipse pulsum,
 „ abjectúmque, & fugâ se, ac latebris à vi, atque
 „ injuria ægrè tutantem sæpè interficere conatus
 „ erat. Te oro, Cæsar, obtestórque, vt hæc cælestia
 „ præscripta, documentáque nobis erudiendis divi-
 „ nis tradita monumentis tecum reputes, & ani-
 „ mum ab novis, præcipitibúsq; consiliis ad salu-
 „ brioribus cogitationes, ac tuâ majestate, tuo loco,
 „ tuâ familiâ, téque denique ipso dignas recipias.
 „ Hoc genere orationum convincebatur quidem Cæ-
 „ sar, vt quibus séque, rémq; obtegeret, illi ver-
 „ ba non suppetent: sed contrà nummorum cu-
 „ pidine, & hæreticorum postulationibus recepta
 „ flagitantium, & præterea intimo, quanquam oc-
 „ cultâ, ingentique simulatione involuto in Luthe-
 „ ranos studio vehementer animo distrahebatur. Id
 „ haud ignotum Commendono eo impensiùs cùm

ipse instare vrgeréque; tum Legatos Regum, qui aderant, submittere communem causam communibus agendam studiis docens. Et Pius Pontifex, vt erat acer religionis vindex, & vbi ea ageretur, impatiens humanarum artium, litteras ad Commendonum dederat, quibus si cunctaretur Cæsar, neque inceptis desisteret, factâ re divinâ, & eo Evangelii capite recitato: Quicumque non receperint vos, neque audierint sermones vestros, exeuntes foras de domo, vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris, & ipse abscedere Viennâ, atque inde Nuncium abducere, & Maximiliano renunciare amicitiam jubebatur. Non dum præcisa omnis Commendono spes erat, nec maturum ad tam abrupta consilia tempus videbatur, ex quæis oriturum haud dubiè magnum, & periculosum rerum motum prospiciebat: sed hæc Pii mandata dissimulans ipse, Maximiliano clam enunciari, deferrique per alios curavit, quo & gratiam, opinionémque temperati, & quantùm per mandati muneris fidem liceret, refugientis benevolentiam inter Cæsarem, & Pontificem abrumpere, & Cæsari ipsi curam injecit nihil temerè agendi, cernendique rem sibi cum Pontifice haud segni, obnoxiove, sed Deo, causæque fidenti, & facilè contemnenti humanas rationes esse. Et labi jam pertinaciâ cœperat, cum Commendonum omnia molientem, omnéque vndique machinas ad expugnandum admoventem etiam casus iuvit. Adfertur nuncius

conjugem Philippi Regis Hispaniarum decessisse, nullâ virilis sexûs prole relictâ. Confestim in Cæsaris Regia ortus differtur in omnes sermo Annam majorem natu filiarum ejus Philippi matrimonio destinantium, avunculo neptem, nam Philippi sorore genita puella erat: vnde jungi illi, ni Pontifex Maximus nuptiis annuisset, per leges non poterant; & Maximilianus, ac numerosa filiorum soboles Hispanicis rebus incumberebat, latissimo regno cupidine, & spe imminens, si Philippus sine liberis fato concessisset: eò & filios in Hispaniam educandos miserat, & Hispanos omnes officiis, Regem obsequio demereri studebat, & ad novam spem ex non opinato exortam sibi filiam in Philippi matrimonio collocandi animum magnoperè erexerat. Arripuit occasionem Comendonus, atque hinc Hispanos, quibus tum maximè grave bellum in Belgis perfidiâ, ac defectione hæreticorum, duce Aurangio excitatum erat, docebat quantum ea Cæsaris in Lutheranos inclinatio, & permisi Augustanæ formulæ ritus addituri ponderis, momentique hæreticorum rebus essent: hinc Cæsarem monebat non alienandum tali tempore à se, domoque sua Philippi animum; quod fieri necesse esset, si, qui minimè deberet, adversarios ejus, eosdemque Catholicæ Ecclesiæ hostes fovere, confirmareque indulgendo eorum furori, & pænè causam approbando videretur. Et nactus Viennæ Philippi Legatum, hominem Belgam, priva-

tim Aurangio, & factioni illi inimicum, eamque valescere auctu malarum opinionum intelligentem, perpulit denunciare Regis verbis Maximiliano, ne consilia admitteret, quæ vim, atque opes Hispaniarum hostibus adjungerent; ne suum quidem Regem existimaturum fraterno, & mutuo in se Maximilianum esse animo, rebusque suis, quando ab eo proderetur, quem haberet propinquitate, ac sanguine conjunctissimum, aliter consulturum. Adjecit idem Legatus Commendoni instinctu, si Pontificis Maximi auctoritatem ea in re non quanti deberet, fecisset, nunquam ab eo impetraturum, ut filia nuptias cum Rege approbaret, & quò fieri ritè possent, eos legibus solveret: quod ipsi haud paulò pluris, quam popularium suorum pollicitationes, & quantumque pecuniæ conditionem esse debere. Hæc plus ponderis apud Maximilianum, quam religio, atque ratio habebant. Itaque quem jus, quem fas, quem officium nequierat permovere, ut totum negotium omitteret, cum maximè & hæretici ut in confecta re exultarent, & boni spem omnem abjecissent, vocato ad se Commendono, in auctoritate Pontificis Maximi esse se pronunciavit. Quod quidem Pio adeò accidit optatum, ut in Commendoni extollenda industria, memorandisque apud Senatam laudibus precatus Deum esse dicatur, ut cum ipse naturæ concessisset, aut illum, aut illius similem sibi successorem in Pontificatu daret: ad ipsum litteras

fuâ manu amantissimè scriptas misit , in quibus sæpè filium appellans , gratias illi egit , virtutémque ejus quàm potuit amplis , atque honorificis verbis collaudavit.

*De negotio illi dato ordinandi rem
Ecclesiasticam.*

CAPUT V.

POST hæc Pius , qui tum maximè corruptis hominum moribus emendandis , collapsæque Christianæ disciplinæ non Romæ solùm , sed per omnes Provincias ordinandæ animum , curamque intenderat , conandi in eo aliquid apud Germanos negotium Commendono dedit ; apud quos omnia prisca moris instituta aut intermissa obsolevisse , aut polluta , perturbatâque hæresum contagione , ac licentiâ esse didicerat. Sed ea maximè aspera , ac difficilis res fore videbatur , cùm imbecillitate hominum malâ , ac diuturnâ consuetudine depravatorum , arctâsque apud veteres vivendi leges laudantium magis , quàm re imitantium , tum Principum , atque potentium iniquitate , qui maledictis incessere licentiùs viventes , quàm corrigi malle videntur : seu potentia , ac dominationis munimenta popularem nequitiam esse putant : sive humanis ingeniis par libido inest reprehendendi vitia , atque habendi ; certè iidem illi turpes , & flagitio-